

MEVLÂNÂ

—CELÂLEDDİN RÛMÎ—

800.yıl

TÜRKİYE
YAZARLAR BİRLİĞİ

Türkiye Yazarlar Birliđi Yayınları: 30

Toplantı Metinleri: 5

ISBN: 978-975-7382-33-1

ANKARA, Temmuz 2007

Yayın Hakkı: Türkiye Yazarlar Birliđi

Müdafaa Cad. Müdafaa Apt. 10/13 Kızılay/ANKARA
Tel-Fax: (0.312) 417 34 72 - 417 45 70
www.tyb.org.tr tyb@tyb.org.tr

KÜLTÜR ve TURİZM
BAKANLIđININ KATKILARIYLA

Yayınlayan : D. Mehmet DOđAN

Koordinatör : Ahmet FİDAN
Yayına Hazırlık : Osman BAğIŞ

Kapak ve İç Tasarım : Hamza GÜRER
0.555.251 51 73

Baskı-Mücellit : İsmat Matbaacılık
Meşrutiyet Cad. 9/7
Kızılay / ANKARA (0312) 425 36 34

Baskı Tarihi : Temmuz 2007, ANKARA

İmamzâde Sâlih Sâim (Unar)'ın “Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî ve Şemseddîn-î Tebrîzî” Adlı Risâlesi

Yusuf Turan GÜNAYDIN*

İmamzâde Salih Saim (Unar), daha çok tasavvufî terâcim-i ahvâl ve hikemi-yât türü eserleriyle adını duyurmuş son devir Osmanlı edebiyatçılarından biridir. Devlet memurluğu yapmaya başladığı yıllardan itibaren yazı hayatının içinde olmuştur. *Servet-i Fünûn* dergisinin kurucusu Ahmet İhsan Tokgöz'ün mesai ve *Umran* dergisi döneminden arkadaşıdır. Üsküdar'daki evi ve ömrünün son yıllarına doğru müdürlüğünü yaptığı Tefeyyüz Kitaphânesi'ndeki odası başlı başına edebî bir muhît olan Salih Saim Unar'ın hayatı, eserleri ve tasavvufî yönü dikkat çekicidir.

1. Hayatı ve Eserleri

Salih Saim Unar 1284/1867'de İstanbul'da Gümüşsuyu'nda doğdu ve 21 Kasım 1965'te İstanbul'da, Üsküdar'daki evinde öldü. İlk tahsilini anne ve babasından aldı. Peşinden Tophane Feyziye Mektebini bitirdi. Arapçayı babasından ve Nusretiye Camiinde "ulûm-ı Arabiyye" tedris eden Huzûr-ı Hümâyûn mukarrirlerinden Kazasker Tophaneli Hoca Hâşim Efendi'den öğrendi; Abdülmecid Şirvânî'den Farsça dersleri aldı. Meslek hayatına 16 yaşında iken Tophâne-i Âmire Rûz-namçe Kalemünde başlayan Salih Saim Unar, bu kurum 1908'de ilga edildikten sonra İmâlât-ı Harbiye Müdüriyet-i Umûmiyesi adını alan Tophâne Harbiye Nezâreti Müşîriyetinden 2 Aralık 1339/1923'te emekli olmuştur. Emekli olduktan sonra 1927'ye kadar Tefeyyüz Kitaphanesi müdürlüğü yapmış, rahatsızlığı sebebiyle ömrünün son yıllarını evinde geçirmiştir.¹

* Yazar, eğitimci

Müellifin eserleri daha çok edebî bir dille yazılmış terâcim-i ahvâl türü çalışmalardır. Bu terâcim-i ahvâller ise çoğunlukla tasavvuf büyüklerini konu alır:

1. *Terâcim-i Ahvâl-i Evliyâ*, 1307/1890.
2. *Îmâm-ı A'zam ve Eimme-i Selâse*, 1314/1897 ve 1317/1900.
3. *Hüccetü'l-İslâm İmâm Gazâlî*, 1315/1898.
4. *Bâyezîd-i Bistâmî*, 1315/1898.
5. *Muhyiddîn-i Arabî ve Sâir Bazı Efâhim-i İslâmiyye*, 1315/1898.
6. *Emîr Buhârî*, 1315/1898.
7. *Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî ve Şemseddîn-i Tebrîzî*, 1317/1900.
8. *Muhadderât-ı Evliyâ*, 1317/1900.

Bu eserlerde tek bir sûfînin adı başlığa çıkartılmışsa da içinde kısa kısa birçok sûfîden söz edilmiştir. Salih Sâim, ilk başta tercüme-i hâlini verdiği sûfînin adını kitap ismi olarak belirlemiştir. Bu sebeple söz konusu eserlerde bütünüyle başlıkta adı geçen sûfînin tercüme-i hâli verilmez.

Tasavvufî terâcim-i ahvâle dair eserlerinin dışında "hikem" tarzı edebî eserler de kaleme alan Salih Saim, bu tür eserlerinde aforizma tarzı edebî seçmelere ve ahlâkî-tasavvufî hikmetlere yer vermiştir. Müellifin ayrıca mektuplarını ihtiva eden bir eseri daha vardır:

1. *Cümel-i Hikemiyye*, 1306/1889.
2. *Altın Küpe ve Mecmûa-i Nesâiyih*, 1308/1890.
3. *Mahfûzât-ı Edebiyye*, 1318/1901.
4. *Ana Baba Nasîhatleri*, 1307/1890.
5. *Mürâselât*, 1306/1889.

Salih Sâim, hâtıralarını da kaleme almıştır. Hâtırat özelliği taşıyan *Üsküdar – Şaşı Hâfız ve Mâruf Nüktedanlar* (1941) adlı eseri, müellifin Harf İnkılâbından sonra basılan tek kitabıdır. Daha önce saydığımız eserleri bütünüyle eski harflerle basılmıştır. Basılmamış Hâtıralar'ı ise Cemal Kutay arşivinde kalmıştır.² *Üsküdar* adlı eseri müellifin Üsküdar'daki tasavvufî çevresinin tespitinde bazı ipuçları sunmaktadır.

2. Salih Saim'in Tasavvufî Çevresi

Salih Saim'in Tefeyyüz Kitaphanesindeki odasına uğrayanlardan bir kısmı devrin tanınmış sûfîleridir. Bu sûfîlerin aynı zamanda édebiyatçı olduklarını da kaydetmek gerekir:

1. Remzî Dede (1872-1944): Son devrin tanınmış Mevlevî şeyhlerinden olan Ahmed Remzî Akyürek³, Salih Saim'le Tefeyyüz Kitaphanesi döneminde görüşenlerdendir. O dönemde Remzî Dede Üsküdar Mevlevîhânesinde postnişindir. Bu zat aynı zamanda şairdir.

2. Tâhirü'l-Mevlevî [Olgun] (1877-1951): Devrin diğer ünlü Mevlevîlerinden biri olan Tâhirü'l-Mevlevî, aynı zamanda Eski Türk Edebiyatı alanının uzmanlarından. O da Tefeyyüz Kitaphanesinin müdavimleri arasında yer almaktadır.

3. Celâleddîn Efendi: İstanbul Kulekapısı Mevlevîhânesi postnişinlerinden olan bu zatın hayatı hakkında bilgi yoktur.⁴

4. Üsküdar nüktedanlarından Şaşı Hâfız: Salih Saim, nüktelerini bir araya topladığı bu zâttan "Asrımızın ikinci bir (Nasreddin) i olan bu irfanı mücessem (...) " ve " (...) bir bahşayış-i hilkat ve şayan-ı tekrim bir mevcudiyet (...)", " (...) nev'i şahsına münhasır tarif-i nadidekâr ü belâğinin bihakkın vârislerinden (...) " biçiminde bilge bir kişilik olarak söz etmektedir.⁵ Burada karşımıza âdetâ tasavvufu mizahla birleştirmiş bir kişilik çıkmaktadır.

Görüldüğü üzere Salih Saim'in çevresindeki tasavvufî şahsiyetler hep Mevlevîdir. Tasavvufî tercüme-i hâl kitapları kaleme almış bulunan ve edebî seçmelere yer verdiği eserlerinde hep tasavvufî ahlâkı öne çıkaran Salih Saim'in bu durumda Mevlevî olabileceği akla gelirse de ulaşabildiğimiz kaynaklar tasavvufî yönü hakkında hiçbir bilgi vermediği için bu hususta kesin bir şey söylemek mümkün değildir.⁶

3. Sâlih Sâim'in Mevlâna ve Şems-i Tebrîzî'ye Yaklaşımı

Tasavvufî edebî çevresini oluşturan kişiliklerin daha çok Mevlevî olduğunu gösterdiğimiz Sâlih Sâim'in sûfî tercüme-i hâllerini anlattığı eserlerinden birinin Mevlâna ve Şems-i Tebrîzî'yi konu alması ve bu eserin diğerlerinden farklı olarak bütünüyle Mevlâna'ya ayrılmış olması, konumuz açısından dikkat çekici bir durumdur. Daha önce de belirttiğimiz gibi Salih Saim'in terâcim-i ahvâl türü eserleri bir sûfînin adını taşımaktaysa da içlerinde sadece o sûfîden değil daha birçok sûfîden kısa çizgilerle söz edilmektedir. Bu durumda Salih Saim'in Mevlâna'ya özel bir ilgi gösterdiği düşünülebilir. Yalnız, *Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî ve Şems-i Tebrîzî*⁷ adlı bu eserin Mukaddimesinden ve ikinci baskısında yer alan Kolağası Ali Rîzâ Efendi adlı bir dostunun yazdığı takrizden müellifin Mevlevî olup olmadığına dair herhangi bir ipucu yakalayabilmek mümkün değildir.

Sâlih Sâim, Mevlâna ve Şems-i Tebrîzî ile ilgili eserini gençlik döneminde yazmıştır. Çevrimyazı çalışmamıza esas aldığımız nüshası, kapağında belirtildiğine göre ikinci baskıdır ve 1317/1900 tarihinde basılmıştır. 1867 doğumlu olan müellif, bu eserin ikinci baskısı yapıldığında 33 yaşındadır.

Üslûbu açısından baktığımızda Sâlih Sâim, arkadaşı da olan Ahmed İhsan [Tokgöz]'in yönetiminde çıkan *Servet-i Fünûn* dergisinin temsil ettiği edebiyat anlayışına sahip bir yazar görünümündedir. Dili, biraz da ele aldığı konunun tasavvufî bir edep gerektirmesi sebebiyle saygı ifadeleriyle yüklüdür ve ağızdadır.

Mevlâna ve Şems-i Tebrîzî'yi ele alırken okuyucusuna edebî bir üslûpla tasavvufî bir zevk yaşatmayı amaçladığını söyleyebiliriz. Mevlâna'nın hayatından etkileyici tablolar sunmaya çalışırken, okuyucusunu ahlâk güzelliğine davet etmektedir. Bu yönüyle diğer eserlerinde olduğu gibi Mevlâna ile ilgili eserinde de ahlâkçı bir tavır hemen göze çarpar.

Sâlih Sâim, terâcim-i ahvâle dair diğer risalelerinde olduğu gibi Mevlâna ve Şems-i Tebrîzî ile ilgili risalesinde de tasavvufî şahsiyetlerin hayatlarından bazı kesitleri edebî bir üslûp içinde okuyucusuna sunmuştur. Bir terâcim-i ahvâl müellifi olarak Mevlâna ve Şems-i Tebrîzî'nin biyografilerine dair en lüzumlu bilgileri vermeyi ihmal etmez. Fakat asıl olarak, büyük bir saygıyla andığı bu şahsiyetlerin örnek hayatlarını ve onları diğer insanlardan ayıran üstün taraflarını öne çıkarır.

Vurgulamak gerekir ki, Sâlih Sâim tasavvufî terâcim-i ahvâl tarzı diğer eserlerinden farklı olarak bu eserini tamamen⁸ Mevlâna ve Şems'e ayırmıştır. Diğerlerinde ise birçok sûfînin hayatları hakkında iki-üç paragraflık bilgiler vermekle yetinmiştir. Risale boyutundaki bu eserleri sadece bir sûfînin adını taşımakla birlikte bütünüyle o sûfîden söz etmez. Çevrimyazısını verdiğimiz metnin bunlardan farklı olarak Mevlâna'yı ve Şems'i ele alması, müellifin Mevlâna'ya karşı özel bir ilgi duyduğunu gösterir.

Yirmi iki sayfalık eserde bir Mukaddime (s. 3-7) , Kolağası Ali Rıza'nın bir takrizi (s. 8-11) 'nden sonra Mevlâna (s. 12-18) , Şems-i Tebrîzî (s. 19-21) ve Hacı Bayram Velî (s. 22) ile ilgili üç bölüm yer almaktadır. Ağırlıklı olarak Mevlâna ele alınmış ve buna bağlı olarak da Şems-i Tebrîzî'den söz edilmiştir.

Sâlih Sâim, Mukaddimedede eserini yayınlama amacını şöyle açıklamaktadır:

"Önceki neşirlerimin hemen hepsi umûmun menfaatine hizmet ettiği gibi şu son kitâbım da büyük velîlerden *Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî* ve keremli üstadı *Şeyh Şemseddîn-i Tebrîzî* gibi yakîn ve kemâl ehlinin önderi olan muhterem zevâtin menâkıb ve üstünlerin üstünü kerâmetlerini ihtivâ ettiğinden inanç ve tasavvuf erbâbınca hak yolunu gösteren bir dolunay hükmünde olabilir."

***

Metin sadeleştirilmeden çevrimyazı olarak hazırlanmış ve hafifletilmiş bir transkripsiyon uygulanmıştır. Uzun heceler her seferinde gösterilmiş, ayn harfleri ise mânâ karışmasına yol açmadığı sürece hafifletilmiştir. Kitabın orijinal sayfa numaraları köşeli parantez içinde gösterilmiştir. Metin içinde müellifin düştüğü dipnotların sonuna "Mlf." kısaltması konularak, bizim düştüğümüz dipnotlardan ayırt edilmesi sağlanmıştır. Tasavvuf erbâbı için kullanılan Arapça dua cümleleri ve kalıp ifadeler olduğu gibi korunmuştur. Arapça terkipler genellikle *İslâm Ansiklopedisi*'nde esas alınan biçimde yazılmışsa da Celâleddîn, Abdülhamîd gibi isimlerde ve Resûlullah gibi günümüz Türkçesinde de kullanılanlarında transkripsiyon işaretleri kullanılmamıştır.

4. Metin:

MEVLÂNÂ CELÂLEDDÎN-İ RÛMÎ VE ŞEMSEDDÎN-İ TEBRİZÎ⁹

Mukaddime

Umûm teb'a-i sâdika-i İslâmiyye ve Osmâniye için vücûd-ı fazîlet-nümûd-ı hümayûnları bir nimet-i Rabbâniye ve rahmet-i Sübhâniyye olan veliyy-i nimet-i bî-minnetimiz sultân-ı bahr ü berr ve hâkân-ı hikmet-perver, pâdişâh-ı maârif-penâh ve şehinşâh-ı kemâlât-iktinâhımız, medâr-ı fahr ü ibtihâcımız, bâis-i selâmet ve saâdet-felâhımız, câlib-i hayr u menfaat, dâfi-i şerr ü mazarrat, nigebhân-ı her hâl ü kârımız, muslih-i şuûn-ı ahlâkımız, kâşif-ı zalâm-ı cehlimiz, münevvir-i efkâr u ezhânımız, rehber-i ilm ü inşâ, rehnümâ-yı tarîk-ı Hudâ, der-i girân-mâye-i saltanat, gevher-i yegâne-i bahr-i hilâfet, nûr-ı mıvvâc-ı dehâ, tâc-dâr-ı kerâmet-intimâ, vâris-i meşrû-i hilâfet-i Kübrâ, câlis-i evreng-i saltanat-ı uz mâ, rûh-ı cism-i devlet-i sermediyyü'l-bekâ, mazhar-ı imdâd-ı evliyâ vü enbiyâ, maden-i cûd u kerem, şehriyâr-ı Hayder-şiyem, vekîl-i Hazret-i Resûlullâh, halîfe-i müeyyed min indillâh es-Sultân ibnû's-Sultân el-Gâzî Abdülhamîd Hân -Tavvela'llâhu ömrehû ve ebede bi'l-adli saltanatihî ilâ âhiri'z-zamân- efendimiz hazretlerinin selâmet-i âtiye-i dîn ü devletiñ mebd-i te'mîni olduğuna zerre kadar iştibâh edilmeyen yevmi cülûs-ı meyâmin-i me'nûs-ı hilâfet-penâhîlerinden [4] bu âna değin birer türlü cilve-sâz-ı meydân-ı husûl olan âsâr-ı hayriyye-i cenâb-ı tâcdârîleri hadd ü hesâbdan bîrûn ve hele ihyâ-yı cevâmi ü hânkâh ve tamîr ü tecdîd-i türeb ü merâkid-i münevvere-i evliyâullâh husûsundaki evâmir ve irâdât ve icrâât-ı hikmet-âyât-ı şehriyârîleri her gün dü dîde-i ubûdiyet ü şükran ile meşhûd ve rû-nümûndur.

Gibta-bahşâ-yı edvâr olan asr-ı feyzâfez-i şehriyârîlerinde âfâk-ı mülkümüzü tenvîr eden şems-i maârifin neşr etmekte olduğu ziyâ-ı latîfin in'ikâsiyle evlâd ü efrâd-ı vatanın çehre-i zekâ-nümâlarında hâsıl olan eşî'a-i nazar-rubâ hakîkaten gözleri kamaştırarak bir derece-i ra'nâyâ vâsıl olmuş olduğu çeşm-i iftihâr ile gö-

rülüyor ki; bu terakkî ve teâlî mücerred zât-ı Felâtûn-sıfât cenâb-ı mülk-dârîlerinin maârifperverliği âsâr-ı cümlesi olduğu âşikârdır.

Müşevvik-i her ehl-i tahrîr ü kitâbet efendimizin sâye-i âsümân-pâye-i zıllul-lâhîlerinde her gün birer sûretle birçok kütüb-i nâfia neşr edilegelmektedir ki işte o gibi müntic-i fâide ve istifâde kitâblardan herkes alâ vüs'i hâlin iktisâb-ı ilm ü marifet etmekte ve böyle bir ahd-i feyzâfez-i sultân-ı a'zamda âcizleri gibi maârif muhiblerini ifâde ve istifâde emel-i mağbût u makbûliyle ale't-tevâlî âsâr-ı nâcî-zâne tab u neşr etmeğe bir hiss-i şedîd-i maârifperverâne ile mecbûr eylemektedir.

***

[5] Evvelleri giranbahâ zamânlarını, bir dakîkası bin cihâna bedel olan edvâr-ı ömrleri kâmilen eşvâk-ı hevâperestâne, ezvâk-ı safâ-cûyâne ile geçiren gençler yanî o gibi mâil-i zevk u şevk olabilmeğe müstaid bir yaştaki nevresîdeler bugün zamân-ı feyzlerini şerâit-i ilm ü edeb ve levâzım-ı fenn ü kemâl ile dakâyık-ı şî'r ü inşâda hâiz nisâb-ı iktidâr olmak hevesiyle imrâr ve bu vechile asrın sâhib-i ilm ü marifet olan üdebâ ve fuzalâsını kendilerine mecbûr-ı iltifât u itibâr ediyorlar.

Sonraları böyle bir ganîmetli, kıymetli zamânlarında bir şey kazanamadığını anlayarak her dakîka dilhûn olacaklarını akılları kesen nevresîdegân bugün tahsîl ve daha doğrusu tekmîl-i destmâye-i ilm ü hüner için mekâtib-i rüşdiyyeden çıkar çıkmaz ya bir câmi dersine müdâvemet veyâ [muktedirleri] bir muallim-i zî-iktidâr-ı mahsûsa mürâcaatla görmüş oldukları o ilm ü fenn-i makbûlû, o dürüs-ü mu'tebereyi ikmâle, mekâtib-i âliyyeden neş'et eyleyen erbâb-ı zekâ ve dirâyet ise neşr-i Âsâr-ı ceyyide ile matbûât-ı Osmâniyye'yi bâ-kemâl-i fahr u mesâr-ı işgâle cân atıyor.

***

Hamd olsun Rab Teâlâ, arz-ı tahiyât ederiz o Resûl-i Kibriyâ (Salla'llâhu aleyhi ve selem) , teşekkürler eyleriz o halîfe-i mahbûb-i Hudâ'ya ki; bugün taht-gâh-ı saltanat-ı seniyye hakîkaten mîlel ü akvâm-ı sâireye gıpta-bahşâ bir [6] sûrette mecma u menba-ı ehl-i irfân olmuş, vilâyât-ı şâhâne ise gündün güne irtikâ ve itilâda yekdiğere müsâbakat etmekte bulunmuştur.

Âcizleri dahi müstaid-i terakkî ve tefvîz olan akrân ve ihvânımın [matbûât arkadaşlarımın iktisâb-ı ma'lûmâta ve neşr-i envâr-ı maârife bedel mesâil eylediklerini çeşm-i gıpta-perverâne ve fakat müftehîrâne ile gördüğüm için bu değerli zamânımdan hakkiyle istifâde etmek niyet ü itikâd ve inşâallâh git git mazhar-ı teveccüh-i erbâb-ı ilm ü âdâb olurum fikr ü itimâdiyle geceli gündüzlü çalışmaktayım.

Târîh ve akâide müstenid kütüb-i kadîme tettebbu ve mütâlaasının be-gâyet fâide-bahş olacağını teslîm-kerde-i erbâb u fazl u kemâl olduğundan onun için dâimâ eski ve cesîm kitâbları gözden geçiriyor ve umûmun istifâdesini bâis olan fıkarât-ı hikemiyeye ve menâkıb-ı âliyyeyi intihâb ile vaz'-ı nazargâh-ı kârîin eyliyorum.

Beni herkesten ziyâde devâm ve gayretim teşvîk etmekte olduğu için arkadaşlarımın da devâm ve sebâtta metânet göstermelerini ârzû ederim. Âcizlerini meydân-ı matbûatta gezinmeğe, tahrîk-i hâme ve ikdâm eylemeğe sebep-i müstakîl "İnsan çalışa çalışa elbet husûl-i maksada muvaffak olur; teveccüh kazanır." mütâlaa-i musîbesidir.

***

Neşriyât-ı eveliyeye-i âcizânemin hemân kâffesi menâfi-i umûmiyyeye hâdim [7] olduğu gibi şu kitâb-ı ahîr-i fakîr dahi evliyâ-yı izâm [Kaddesa'llâhu ervâhehüm ve esrârehüm ilâ yevmi'l-kıyâme] hazerâtından *Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî* ve üstâd-ı ekremi *Şeyh Şemseddîn-i Tebrîzî* hazretleri gibi pîşüvâ-yı ehl-i yakîn ve kemâl olan zevât-ı muhteremenin menâkıb ve kerâmât-ı âlû'l-âllerini muhtevî olduğundan erbâb-ı tarîkat ve itikâdca bir bedraka-i reşâd olabilir.

Dekâyık u hakâyık-bîn olan gözlerin mütâlaasiyle münevver ve ashâbının islâh-ı ahvâl ve ahlâk ile birer merd-i zî-irfân ü hüner olabilmesi için neşrine muvafakiyetimden dolayı ümîd ederim ki; şu kitâbım erbâbı nazarında hoş görünerek takdîr, muharriri dahi terğîb ü tahsîn edilir.

Ve mina'llâhi't-tevfîk
Üsküdar
Sâlih Sâim

Erbâb-ı seyf ü kalemin mütefenninlerinden ve "Mir'ât-ı Âlem" muharrirlerinin mütemeyyizlerinden enîs-i cân, birâder-i vicdânım fütüvetlü Ali Rızâ Beyefendiden şeref-mevrûd takrîz-i¹⁰ belîğ olup kemâl-i fahr u şükrân ile kabûl ve derc olundu:

SAVB-I BEHİYYELERİNE

Nûr-ı aynım Sâimciğim!

Bu kere yine bir kitâb-ı fevâid-nisâbınız zînet-sâz-ı sâha-i intişâr oldu. böyle sa'y-i ciddînizin -Meftûn-i edebiyât ve kemâlât olanları şîrîn-mezâk eden- latîf latîf mahsûllerini görenler yaşlı başlı bir edîb-i nâdire-kârın ve bir üstâd-ı iştihârın

kilk-i icâz-ı marifetten çıktığına zâhib olarak sininizle mütenâsib olmayan kudret-i edîbâne ve kuvve-i tahrîrânelerine beyân-ı istğrâb ve hayret ederler.

Kütübhâne-i millîmizi tezyîn eden küçük küçük beş pârça âsâr-ı matbûanızın her biri mündericâtı itibâriyle pek büyük takdîrâta şâyân idi. Hele *Cümel-i Hikemiyye*'nizin her cümle-i edebiyesi tenvîr-i ezhân ve tehzib-i ahlâka hâdim bir ders-i hikmet, daha doğrusu birer hiber-i fazîlet [9] ü selâmet ve *Altun Küpe*'niz müsemâmîsî vechile bihakkın gûş-ı intibâha ta'îke seza bir cevher-i girân-bahâ-yı nasîhat idi.

Hem cemiyet-i beşeriyeye bir yâdigâr-ı ebedî bırakmak, hem de tâ be-rûz-ı mahşer nîk-nâmınızın sahâif-i Aleme altun yazılarla nakş u hakk olunması şeref-i bî-hemtâsına nâilîyetle şu gençliğinizde müselleme feyz ü kemâlin müntehâ-yı ul-yâsına suûd ederek edvâr-ı hayâtından min küllî'l-vücûh müstefîd olmak gibi muvaffakiyyât-ı cemîle ve cedîdeniz, müntesibîn-i ilm ü edeb olan şân-ı zamâna gıpta-bahşâ ve az zamân zarfındaki müktesebât u tettebbuât ve terakkîyât-ı mükem-melenizin birer enmûzec-i alenîsi, birer berât-ı celîsi makâmında manzûr-ı çeşm-i ibtihâc u iffihâr olmakta bulunan resâil-i âliyyeniz, sizi "genç bir edîb-i muktedir" unvânına elyak görmeyen birtakım hasûdân u sefele-nihâdâna birer hançer-i rûzâver-i intikâm tesîrini göstereceği zâhir ü hüveydâdır.

Bugün yed-i terkîmde bulundurduğum altıncı eser-i intibâh-âveriniz dahi Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî, Şeyh Şemseddîn-i Tebrîzî, Hâcî Bayram-ı Ankaravî gibi meşâhîr ü kibâr-ı evliyâullâhın terâcim-i ahvâl ve ehl-i basîret için mûcib-i ibret olan menâkıb u fezâil ve kerâmât-ı âlü'l-âlini mündemic olmak şartıyla bir tarz-ı nevîn ve bir üslûb-ı bihterîn ile çekîde-i hâme-i tasvîr ü tahrîr kılınmıştır ki; bundan evvel *Terâcim-i Ahvâl-i Evliyâ* nâmındaki risâle-i merğûbenizden daha parlak bir mevki'-i ihtirâm ihrâz edecektir.

Nûr-ı dîdem! Âlem-i matbûatta yekdiğerini müteâkıben arz-ı vüacûd ederek uyûn-ı müstâkîn-i edebi kamaştıran âsâr-ı müntehabeniz zâten isâbet-i efkâra [10] selâmet-i beyân, sür'at-i intikâl, mehâsin-i ahlâk ve istikâmet-i etvârınıza birer şâhid-i âdil olduğundan muvaffakiyyât-ı kerîmânenizi tebrîk zemîninde ne söylesem zâiddir.

Yalnız şunu diyeyim ki, safсата-perdâzânın taarruzât-ı câhilânesi sizi bir sür'at-i mütezâyide ile ilerlemekte bulunduğunuz şehrâh-ı füyûzâtta men edemez.

Zîrâ tercüme-i hâllerini yazdığınız o mübârek zeyâtın teveccühât-ı manevîye ve muâvenât-ı rûhâniyyeleri her zamân zahîr ü destgîrinizdir.

Bilirim, fezâil-i insâniyyeden mahrûm olan bir hasûdun küçük bir itirâzı, tabîatin envâ-ı mehâsin ve meziyyâtı ile ittisâf etmiş nevâdir-i asrdan senin gibi gayretli bir gencin neşr-i âsâr husûsuna masrûf her türlü emel ve hevesine az çok ha-

İlel getermemek kAbil değilse de bu kıymetdâr kitâbınızda esâmî-i şerîfesi muhar-
rer evliyâullâhın himemât-ı kudsiyyeleri var oldukça semend-i hâmenize cevelân-
gâh-ı müsâid olan fezâ-yı vesî-i edebiyât-ı Osmâniyye'de onların seng-i ta'rizâtın-
dan dâimâ emîn bulunabilirsiniz.

Binâenaleyh hüner, azminde sebât ederek tutulan meslek-i marifette kesb-i
imtiyâz eylemektir. Şimden sonra hased-pîşgânın tecâvüzâtından dûçâr-ı ye's ü
fütûr olmamak lâzım gelir.

Siz, gülzâr-ı ilm ü marifetin nev-şüküfte bir gonca-i edeb ü irfânısınız. Kıymet
ve itibârınızı hîçbir şey tenzîl edemez.

İşte mesâî-i meşkûrenizin semerât-ı mâ bihi'l-hayâtını iktitâf ile [11] bey-
ne'l-akrân fevkalâde hâiz-i şeref [ü] şân, müşârün bi'l-benân olmağa başladınız.

Evvel ve âhir dediğim gibi tekrâr edeyim ki; şecere-i gayret, değme avâriz ile
mahsûl vermekten ferâgat etmez.

Ben, iktidâr-ı edîbânenizi cidden takdîr ve ittîrâ ve kendinizi cidden hubb ü
senâ edenler meyânında bulunmakla müftehîr ve mübâhî olduğumdan kemâl-i ac-
zimi düşünmeyerek sözü uzatmak istiyorum. Hâlbuki itnâb-ı kelâm, hadd-i zâtın-
da mûcib-i sadâ'-ı enâmdır.

Artık tasdîata nihâyet vererek maârif-pervân-ı zamânın tebrîkâtına iştirâk
eder ve heme ân vatan ve millet için daha güzel ve nâfi eserler vücûda getirerek
edîb-i yegâne-i Osmâniyân unvân-ı mefharet-beyânına mazhariyetinizi cenâb-ı
Hudâ-yı bî-enbâzdan niyâz eylerim iki gözüm. Bâki: Tevfîkât-ı ilâhiye her umûr u
husûsunda yâr ve yâver olsun.

Fî 4 Teşrîn-i sâni, sene 1310
Kardaşınız
Rızâ b. Hidâyet
Erzincan'dan.

MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMÎ

-Kuddise sirruhu's-sâmî-

Mevlâna-yı müşârün-ileyh hazretlerinin ism-i şerîfleri Muhammed el-Belhî
olup Hicret'in 604. senesi Rebîü'l-evvelinin altısında Belh şehrinde mehd-ârâ-yı
vücûd olmuştur.

Henüz altı yaşlarında iken bir Cuma günü çocuklarla oyun oynadığı esnâda
etfâlden biri diğerlerine "Geliniz bu damdan öbür dama sıçrayalım!" demesini mü-

teâkib Cenâb-ı Celâleddîn o gibi bir hareketin kedilerle köpekler ve sair cânvarlara mahsûs mülâabe olduğunu maa'l-istikrâh ve asıl hüner göğe doğru mütâyere olduğunu maa'l-istiknâh beyân ile hemân gözden nihân oldu.

Bu tıfl-ı mukaddes, bu Celâleddîn-i muhteremin bir ânda vukû-ı gaybûbeti çocukların bâis-i hüzn ü küdüreti olarak âdetâ ağlamağa başladılar. Bir müddet-i cüz'iyeye mürûrunda tekrâr ma'sûmîn-i mevcûde meyânında isbât-ı vücûd ve vâki olan suâle onlara karşı takrîr eylediği ifâdenin hitâm [13] ve akîbinde yeşil mel-bûsât iktisâ etmiş bir cemâatin kendisini alıp Alem-i semâvâtı gezdirdiklerini ve acâyib-i melekûtu gösterdiklerini ve arkadaşlarının feryâd ü figânını işitince def'a getirip bıraktıklarını hikâye ile daha küçük yaşında iken bile ne derece makbûl-i Kibriyâ bir Mevlâna-yı dânâ ve sâhib-i fazl-ı bî-hemtâ olduğunu rehîn mertebe-i nübüvvet eylemiştir.

***

Hazret-i Mevlâna üç dört günde bir iftâr ederdi. Şu nutk-ı mürşidâneyi lisân-ı saâdetlerinden olmak üzere derc eyledim.

"Yerden âsmâna doğru tayerân eden bir kuş, gerçi peyveste-i âsmân olamaz ise de fakat tuzaktan uzak olur, kurtulur. Dervîş olan bir kimse dahi kemâl-i hâl-i reşâdete erişemese bile fakat zümre-i halktan müstesnâ ve mümtâz olur; mezâhim-i dünyâdan kurtulur."

***

Ebnâ-yı dünyâdan biri bir gün Mevlâna hazretlerine hizmetlerinde kusûru olduğu beyân ve itizâriyle afv-h'yâh oldu. cevâben "İtizâra hâcet yoktur. Şu kadar var ki başkaları geldiğinden nâşî sana minnetdârdırlar. Biz ise gelmediğinden..." buyurdular.

***

(14) Ashâb u mürîdânından birini gamnâk görerek buyurdular ki: "Gönül darlığının kâffesi bu âleme bel bağlamaktadır. Her dem bu cihândan âzâd olasin ve kendini gâib bilesin. Her ne ki nazar edersen ve her lezzeti ki tadarsan, bilesin ki ona kalmazsın. Ve bir yere gidersen hîç dil-teng olmazsın!"

Buyurmuşlardır ki; "Âzâde-ser o kimsedir ki aslâ kimseden incinmeye. Ve se-hâ-perver o kimsedir ki, müstehakk-ı tekdîr ve âzâr olan kimseyi incitmeye."

***

Mevlâna Rûmî hazretleri dâimâ hâdimlerine suâl ederdi ki; "Hânemizde hîç nesne var mıdır?" Yok derlerse memnûn ve münbasit olarak; "Çok şükür, hânemiz bugün Peygamberimiz [Aleyhi's-salâtü ve's-selâm] Efendimizin devlet-hâne-i ri-

sâlet-penâhîlerine benzedi." Ve eğer var derlerse mahzûn ve münfail olarak; "Bu hânedan Firavun kokusu geliyor." buyururlardı.

***

Mesken-i reşâdetlerinde mum yerine çıra yakarlardı. Sebebini suâl edenlere; "Mum yakmak beğlere [kibârlara], çıra ise fakîrlere mahsûstur." buyururlardı.

Buyurmuştur ki; "Bir kimse bir dervîşin halvetine geldi. [15] ve "Niçin tenhâ oturuyorsun?!" dedi. Mukâbilen "Şimdi tenhâ oldum ki sen geldin ve bana Hak'tan mâni oldun!" Zihî cevâb-ı hayret-bahşa dikkat!

***

Bir gün cemâat, -Şeyh Sadreddîn hazretleri de hâzır olduğu hâlde- Hazret-i Mevlâna'dan iltimâs-ı imâmet eyledi. Mevlâna-yı dâna-yı müşârün-ileyh; "Biz bir abdâl kişiyiz. Her nereye gidersek oturur kalkarız. Vazîfe-i mukaddese-i imâmet ise erbâb-ı tasavvuf ve temkîne lâyıktır." buyurarak bi'l-işâre Şeyh Sadreddîn hazretlerini mihrâba geçirdiler.

Buyurdu ki; "Men sallâ halfe imâmin takiyyin fe-keennemâ sallâ halfe Nebiy-yin." Yanî; "Şol kimseye ki müttakî, sâlih imâm arkasında namâz kılsa Peygamber (Sall'allâhu aleyhi ve selem hazretleri) arkasında namâz kılmış gibidir.

***

Bir gün Mevlâna hazretleri semâ'da idi. O aralık bir dervîş "Acabâ fakr nedir, deyü suâl etsem mi gibi zihnen bir hâtıra ile meşgûl iken Cenâb-ı Mevlâna-yı dâna esnâ-yı semâ'da şu rubâîyi okudu:

Kit'a:

"el-Cevheru fakrun ve sive'l-fakru 'arazun

el-Fakru şifâun ve sive'l-fakru marazun

el-Âlemu küllehû hudâun ve ğurûr

ve'l-fakru mine'l-âlemi sırrun ve ğaraz."

Tercümesi:

Fakr, "cevher"e yanî bizâtihi kâim, sâbit ve dâim bir mevcûda benzetilir ise "fakr"ın mâadâsı da "araz"a yanî bi-gayrihi kâim, sâbit ve dâim olmayan şeye teşbih olunabilir. "Fakr" emrâz-ı maneviyeye şifâ ve devâ, fakrin gayrisi maraz ve dâ'dır. Dünyâ ve mâfihânın küllîsi girân-h'âb-ı gaflette olan insânı aldatici, meh-lekeye atıcıdır. Dünyâ-yı bî-bekâdan matlab-ı a'lâ, maksad-ı aksâ yine fakrdır. Hâsılı şâyân-ı itibâr, medâr-ı iftihâr bir şey varsa o da fakrdan ibârettir. Maksûdları

fakr-ı ihtiyârîdir. Yoksa halk-ı âlemi fakr-ı ıztırârî vesâilî olan tenbelliğe teşvîk değildir.

***

Bir gün buyurdular ki; "Rebâb¹¹ âvâzı ebvâb-ı cennetin bir sarîridir ki¹² biz işitiriz. O aralık azimet-fürûş -ı sâmiînden biri; [17] "Biz de o sadâyı işitiyoruz." deyince cevâben; "Bizim işittiğimiz ebvâb-ı cennetin açılmasının sadâsıdır; seninki ise kapandığının..." buyurarakmerkûmu hemân ilzâm ve iskât ve birçok mürîdânını engüşt ber-dehen-i hayret bırakarak uluvv-i cenâb ve reşâdetlerinden dolayı zât-ı cemîlü's-sıfâtlarına mecbûr-i ihtirâm ve tekrîmât eylemişlerdir.

***

Bir gün "Dervîşler günâh işler mi?" diye vâki olan suâle; iştâhsız [iştihâ] tââm etmek dervîşler için büyük günâhtır." diyerek tecvîb ve ifhâm ve onlara yanî sâil ve mürîdânına ebnâ-yı cinslerinden mâadâ kimselerle ülfet ve sohbet etmemeleri ârzûsunda bulduklarını "Lâ tesâhabû gayra ebnâ'i'l-cins."¹³ nutk-ı Arabîsiyle emr ü i'lâm buyurmuşlardır.

***

Mevlâna-yı müşârün-ileyh hazretlerine üstâd-ı Ekrem, pîr ve şeyh-i muhteremi *Şemseddîn-i Tebrîzî* hazretleri makâm-ı nesâyihde meslekdâş olmayan kimselerle hembezm-i sohbet olmamasını ve şâyed bi'z-zarûr o gibi kimselerle meclisnişîn bulunduğu takdirde münâfık mescide, çocuk mektebde, esîr zindânda oturur gibi bulunmasını tavsiye ve ihtâr buyurmuşlardır.

***

(18)

Şeyh Müeyyedüddîn-i Cendî'den Şeyh Sadreddîn hazretlerinin Mevlâna hakkında ne söylediğini suâl ettiler. Müşârün-ileyh kasem ederek; "Bir gün Şemseddîn (...) ve Fahrüddîn-i Irâkî ve Şerefüddîn-i Mavsîlî ve Şeyh Seyyid Ferğânî ve sâir havâs-ı yârânı oturmuşlardı. Mevlâna'nın sîret ve serîrinden söz açıldı. Hazret-i Şeyh buyurdu ki; "Eğer Bâyezîd ve Cüneyd-i Bağdâdî bu zamânda olaydılar bu merd-i meydân-ı reşâdet ve bu sübhâ-gerdân-ı seccâde-i ibâdetin gâşiyesini götürmeği câna minnet bilirlerdi. Zümre-i nâciyenin sâlâr-ı vâcibü'l-îtibârı ve ehl-i İslâm'ın mâ bihi'l-iftihârı Mevlâna'dır. Biz ona nisbeten henüz çocuk mesâbesindeyiz." cevâbında bulundu. Cümle-i ashâb ve sâmiîni dehen-güşây tasdîk u âferîn oldular.

(19)

MEVLÂNÂ ŞEMSEDDÎN-İ TEBRÎZÎ

Kaddesa'llâhu Teâlâ Sirrehû

İsm-i şerîfi Muhammed b. AAfî b. Melikdâd'dır. Hazret-i Mevlâna, müşârün-ileyhi ibâre-i âtiye ile telkîb ve tavsîf buyurmuşlardır: "el-Mevle'l-e'azzü'd-dâî ile'l-hayr hülâsatü'l-ervâh sirru'l-mişkât ve'z-zücâce ve'l-misbâh Şemsü'l-Hak ve'd-Dîn nevvera'llâhu fi'l-evvelîn ve'l-Âhirîn."

"Bâliğ olmamış" bir tıfl-ı mukaddes-i maü'sûmiyyet-karîn iken mübârek kalbinde hükümfermâ olan aşkullâh ve muhabbet-i Resûlullâh'dan dolayı kırk gün aç durur; ârzû-yı taâm etmezdi. Taâm kelâmını iştitikte ser ü dest-i âlîleriyle adem-i ârzûyu izhâr ve işâret eyler idi.

Müddet-i ömründe ricâl ü kibâr meşâyihden nice erbâb-ı kerâmât ve kemâlât ile mülâkât ve daha genç yaşında iktisâb-ı tertîb ve memdûhiyyet ile ihrâz-ı şeref ve mübâhât etmiş ve evâhir-i eyyâmında siyâh abâ iktisâ ile seyâhat ve seferi mu'tâd edenmişti.

(20) Esnâ-yı geşt ü güzârda her kangı bir mahalle nâzil olsa muvâsalat-ı reşâdetlerinden o mahal ahâlî ve eâfisi hissadâr-ı iftihâr olur ve kudûm-ı âfisi istiş-râf ve istikbâl ile inbisât ve itibâr bulurlardı.

Baba Kemâl nâmında bir ehl-i kemâl ile hem-sohbet ve hemhâl oldukları bir vakte Şeyh Fahrüddîn-i Irâkî dahi Şeyh Bahâüddîn Zekeriyâ'nın emriyle orada bulunuyordu. Bu Şeyh Fahrüddîn o kadar sâhib-i irfân u kifâyet bir şâir-i zî-iktidâr ve dirâyet idi ki, her şeyi keşf eder ve her kelâm ve makâlî manzûm ve mensûr söyler ve eş'âr-ı âbdârını her bâr Baba Kemâl'in enzâr-ı itibârına arz eyler idi.

Cenâb-ı Şemseddîn ise bu vâdîde yanî sâha-i nazm u inşâda bir şey izhâr etmez ve bir vechile ilân-ı iktidâr eylemezdi. Baba Kemâl dedi ki; "Oğlum Şemseddîn! Ol esrâr u hakâyıktan ki oğlum Fahrüddîn izhâr eyler. Sana hiçbir şey lâyiğ olmaz mı?" Cenâb-ı Şemseddîn cevâben; "Kendisine Şeyh Fahrüddîn'den ziyâde hâtirât-ı hakâyık ve esrâr lâyiğ ve sânih olursa da onun bazı mustalahât ma'lûmu olduğundan nâşî onlara mahbûb libâsiyle cilve verir. Bende ise o kuvvet yoktur." Buyurunca Baba Kemâl-i sâhib-kemâl; "Cenâb-ı Rabb-i Zülcelâl -tenezzehet zâtehû ani's-ş-şebîh ve'l-misâl- hazretleri sana bir musâhib ve nedîm rûzî kıla ki, evvelîn ü Âhirînin maârif ü hakâyıkını senin adına izhâr ede ve hikmet ırmakları onun kalbinden lisânına cârî [21] ola. Ve harf ü savt libâsına gire ve o libâsın tırâzı senin adına ola!" mukâbele-i dâiyânesiyle tezyîn-i makâl eylemiştir.

***

Hazret-i Şemseddîn-i Tebrîzî Konya'ya muvâsâlatlarında Mevlâna'nın ziyâretine gidip müşârün-ileyhi önünde birkaç kitâb olduğu hâlde bir havz kenârında oturmuş gördü.

Ba'de's-selâm ve'l-keâm; "Bu kitâblar neye dâirdir?" yolunda îrâd eyledikleri suâle "Buna kîl ü kâl derler." cevâbını alınca; "Senin onlarla ne işin var?!" diyerek hemân cümlesini suya atıp gözden nihân etti. Bunun üzerine Mevlâna-yı dâna hazretleri fevkalâde teessüf ile müşârün-ileyhe; "Be hey dervîş, sen ne yaptın? Onlar cidden fâidesi âşikâr ve bana pederimden kıymetle yâdigâr olan nevâdir-i âsâr idi." diye ızhâr-ı ye's ü mahzûniyyet eyledi. Hazret-i pîr-i destgîr ise tekrâr ellerini suya sokarak mezkûr kitâbları çıkarıp hiçbirisine su değmediği hâlde tesfîm-i yed-i Mevlâna ve bu sûretle zât-ı reşâdet-simâtlarının ne derece sâhib-i kerâmet bir merd-i âlî-himmetkâr-ı âzmâ olduğunu isbât ve îmâ eyledi.

Artık Cenâb-ı Celâleddîn beşûş ve handenâk olarak Şeyh-i Muhterem müşârün-ileyhe an samîmi'l-fuâd arz-ı inkıyâd eyledi.

***

HÂCI BAYRAM-I VELÎ

Kuddise Sirruhu'l-âlî

Velî-i müşârün-ileyhe bihakkın âlim ve âmil müderrisîn-i kirâmdan idi. Şeyh Hâmîd hazretlerinin şeref-i sohbet ve saâdet-hizmetleriyle tahsîl-i tarîkat ve tek-mîl-i nüsah-ı hakîkat eylemiştir. Zamânının kıdve-i enâmı ve merci-i hâss u âmmi olmuştu. Kerâmât-ı zâhiriye ve maneviye sâhibi idi. Sohbet ü mükâleme-i reşâdeti gâyet müessir idi. Entâk ve irşâdâtı kâmileleri herkes üzerinde hüsn-i te'sîr hâsıl ve çok kimseyi zirve-i velâyete vâsıl eylemiştir. İnce Bedreddîn, Kızılca Bedreddîn, Baba Nahhâs-ı Ankaravî, Salâhuddîn-i Melevî, Muslihiddîn Halîfe, Meczûb Akbı-yık, Burûsalı Ömer Dede gibi evliyâullâhın mürşid-i kâmilî Hazret-i Hâci Bayram-ı Velî'dir.

-Son-¹⁴

¹ Hayatı hakkında Emekli Sandığı Arşivi, Askerî Tasnif (NT): 18496'daki dosyasını görerek ve Cemal Kutay, Murat Uraz, Mithat Sadullah Sander-Ali Rıdvan Unar'ın Kaynakça'da ayrıntılı künyelerini vereceğimiz çalışmalarından yararlanarak hazırladığımız kapsamlı biyografisi ve ilk eseri olan *Terâcim-i Ahvâl-i Evliyâ'nın* çevrimyazı metni için bk. Yusuf Turan Günaydın, "Bir Tasavvufî Terâcim-i Ahvâl Müellifi İmam-zâde Salih Sâim (Unar) ve Terâcim-i Ahvâl-i Evliyâ'sı", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, c. 46, S. 2, s. 131-151.

- ² Vefatından önce Kutay'a internet sitesi (www.cemalkutay.com) vasıtasıyla ulaşmaya çalıştıysak da herhangi bir cevap alamadık.
- ³⁴ Hayatı hakkında kapsamlı bir çalışma için bk. Ahmed Cahit Haksever, *Son Dönem Osmanlı Mevlevîlerinden Ahmet Remzi Akyürek*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.
- ⁵ O devrin Mevlevîleri hakkında en geniş kaynak durumundaki Sezai Küçük'ün *Mevlevîliğin Son Yüzyılı* (Simurg Yayınları, İstanbul 2003) adlı çalışmasında bu zat hakkında herhangi bir bilgiye rastlayamadık.
- ⁶ Bk. Salih Saim Unar, *Üsküdar / Şaşı Hâfız ve Maruf Nüktedanlar*, Tefeyyüz Kitaphanesi, İstanbul 1941, s. 8.
- ⁷ Sâlih Sâim'in edebî-tasavvufî çevresini genişçe işleyen bir bildirimizi IV. Üsküdar Sempozyumu (2006) 'na sunmuş bulunuyoruz. Bildiriler kitaplaşmamışsa da metne internet ortamında www.dogudilleritopluquu.com adresinden ulaşılabilir.
- ⁸ Mahmûd Bey Matbaası, İstanbul 1317. Eserin sonunda sadece bir paragrafla Hacı Bayram-ı Velî'nin tercüme-i hâli de yer almaktadır.
- ⁹ Sadece en sonda bir paragrafla Hacı Bayram-ı Velî'den söz etmiştir.
- ¹⁰ Kitabın 1. ve 2. sayfalarını kapsayan unvan sayfalarında şunlar yazılıdır: (1) Muharriri: Sâlih Sâim, Tab-ı Sâni, "Men çi güyem vasf-ı ân âlî-cenâb / Nîst peygambar velî dâred kitâb." Mürşidân-ı müşârün-ileyhimâ hazerâtiyle Hacı Bayram-ı Ankaravî Hazretleri gibi meşâhîr ü kibâr-ı evliyâullâhın terâcim-i ahvâl ve menâkıb-ı âlû'l-âllerini ve hayret-bahş-ı ukûl ü ezhân olacak sûrette vâkî olan kerâmât-ı âliyyeyi muhtevîdir. Maârif Nezâret-is Celîlesinin 534 numarolu ve 30 Teşrîn-i sâni, sene 315 târihli ruhsatiyle tab olunmuştur. İstanbul, Mahmûd Bey Matbaası 1317. (2) Mahmûd Bey Matbaası: Bâb-ı âlî civârında Ebussuûd Caddesinde numero 72, 1317.
- ¹¹ Sâhib-i takrîz Kolağası Ali Rızâ Efendi Dördüncü Ordu-yu Hümâyûn Seyyâr Topçu Yigirmi İkinci Alay etibbâ-i hâzika-i baytariyyesindedir. (Mlf.)
- ¹² "Sâzgân" ismindeki çalgı (Mlf.) .
- ¹³ "Sadâ", "cızırtı" (Mlf.) .
- ¹⁴ "Kendi cinsinden olanların dışında kimseyle sohbet etme."
- ¹⁵ Kitabın arka kapağında "Bahâsı 40 paradır" yazılıdır.